

Πανταζής Κοντομίχης

Εκπαιδευτικός

ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ* ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ

Τα Γυμνασιακά χρόνια είναι για κείνους που τα έζησαν, χρόνια ξεγνοιασιάς μα και εσωτερικών ανησυχιών, μεταφυσικών προβληματισμών, αισθηματικών καταστάσεων και γνωστικής πολυπραγμοσύνης. Οι καταστάσεις αυτές μεταβάλλονται συνήθως με την ηλικία, πότε ριζικά και πότε εν μέρει. Όχι λίγες φορές, όμως, κατασταλάζουν σε χαρακτηριστικές μορφές, μάλλον σταθερές, που μας ακολουθούν σε όλη μας τη ζωή.

- Μερικοί μαθητές ζουν τα σχολικά τους χρόνια έντονα και δημιουργικά, άλλοι παθητικά και μίζερα και άλλοι ανέγνοιαστα και αδιάφορα. Στους πρώτους υπάγεται και ο Νίκος Σβορώνος, προς τιμήν της μνήμης και του έργου του οποίου διοργανώθηκε αυτό το συνέδριο.

- Διάλεξα αυτό το θέμα έπειτα από πολλή σκέψη και πειστική, ίσως, παρακίνηση του καθηγητή και παλιού μαθητή μου Θανάση Καλαφάτη. Κάτι έπρεπε να ειπωθεί για την εδώ ζωή του Ν. Σβορώνου, που έφυγε από τη γενέτειρά του ως απόφοιτος του Γυμνασίου και γύρισε ως καθηγητής Πανεπιστημίου και Βυζαντινολόγος Διεθνούς κύρους, ερευνητής. Κι είπα τί άλλο από τα Γυμνασιακά του χρόνια; Κι ύστερα σκέφτηκα να συνδυάσω το όλο περιβάλλον μέσα στο οποίο έζησε, τις ανησυχίες της εποχής του, τα δεινά της και τις ιδέες της, με τα μαθητικά του χρόνια. Όστε όλα αυτά μαζί να αποτελέσουν ένα σύνολο στοιχείων, ένα απλό χρονικό, αν θέλετε, που δεν είναι καν ούτε απόπειρα μελέτης, παρά λίγα λόγια αγάπης για το μεγάλο συμπολίτη, για να επισημανθούν έτσι ως ένα βαθμό και οι πνευματικές του ρίζες. Και είμαι σίγουρος πως, αν ήταν ο ίδιος παρών, πολύ θα χαιρόταν, γιατί του άρεσε να διηγείται συχνά και να ακούει περιστατικά εκείνης της περιόδου της ζωής του, των Γυμνασιακών του χρόνων.

Κι έπειτα ο Σβορώνος υπήρξε μια ξεχωριστή φυσιογνωμία ανάμεσα στους συμμαθητές του. Κι είχε πολύ δεθεί με μερικούς απ' αυτούς με τους οποίους και κρατούσε επαφή για πολλά χρόνια, όσον καιρό έλειπε στη

---

* Εισήγηση που έγινε στο «Συνέδριο, αφιερωμένο στη μνήμη και το Έργο του Ν. Σβορώνου», στη Λευκάδα από 23 έως 26 Μάη 1990.

Γαλλία. Και γυρνώντας μετά τη μεταπολίτευση στη γενέτειρά του, τους αναζήτησε. Ο Ν. Σβορώνος ήταν ευσυγκίνητος και συναισθηματικός. Αγαπούσε τον τόπο που γεννήθηκε και δεν έχασε ούτε καν τη γλωσσική προφορά της τοπικής μπουρανελλίστικης ομιλίας, ούτε ακόμη και τις καθαρά ιδιωματικές λέξεις των ψαράδων και μικροαστών της μικρής μας Πόλης.

Κι όταν έπειτα από χρόνια ήρθε στη Λευκάδα, κάποιοι φίλοι του τον κάλεσαν σε τραπέζι. Θαρρώ τους είπε. Μα έφθασε μεσημέρι, πέρασε η ώρα του φαγητού κι οι φίλοι του άρχισαν πλέον να τον αναζητούν. Μα πού; Τέλος τον βρήκαν να τριγυρνάει στα σοκάκια της γενέτειράς του, προσπαθώντας να θυμηθεί το ένα και τ' άλλο και να αναγνωρίσει πράγματα και ανθρώπους, προσκυνητής και αμετανόητος λάτρης του τόπου του. Είχε ξεχάσει το φιλικό κάλεσμα.

Ο πατέρας του ήταν τσαγκάρης και είχε φαίνεται κάποια σχετική οικονομική άνεση για τα χρόνια εκείνα, γιατί δούλευε σκληρά ακόμα και τη νύχτα. Πολύ διαφωτιστικά για τα παιδικά και Γυμνασιακά του χρόνια είναι και όσα δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ» τεύχος Δεκεμβρίου 1988. Όσα λέει εκεί αρχικά δεν είναι μια απλή εξομολόγηση από το ύψος της βαθιάς του γνώσης, αλλά μια ανάλυση της εποχής των παιδικών του χρόνων στη Λευκάδα. Και φυσικά δεν είναι αποκάλυψη αυτό που αφήνει να εννοηθεί, πως το περιβάλλον το πνευματικό, πολιτιστικό και οικονομικό, επιδρούν στον πληθυσμό ενός τόπου, καλλιεργούν το νέο άνθρωπο και συχνά τον κατευθύνουν δημιουργικά. Κι ο Ν. Σβορώνος ποτέ δεν ξεχνάει πως και σ' αυτή τη γωνιά της γης είχε τις ρίζες του ο επανησιακός πολιτισμός, που τον επηρέασε και τον ίδιο. «Κι αυτό βέβαια που μπορώ να πω — αφηγείται — είναι ότι πρώτα-πρώτα ο περίγυρος, φυσικά ο περίγυρος της Επτανήσου, έπαιξε σημαντικό ρόλο στους πνευματικούς προσανατολισμούς μου. Διότι την περίοδο που έζησα εγώ στη Λευκάδα από το 1911(σημ. είναι η χρονιά της γέννησής του) ως το 1928 (σημ. είναι ο χρόνος που μπήκε στο Πανεπιστήμιο) διατηρούνταν ακόμα αρκετά ζωντανή αυτή η Επτανησιώτικη παράδοση... αρκεί να σας πω — συνεχίζει — το εξής: Ότι παιδί ακόμα, στο Δημοτικό Σχολείο, η πρώτη επαφή που είχα με τη Λογοτεχνία ήταν ο «Ερωτόκριτος» και η «Θυσία του Αβραάμ». Στα νυχτέρια που έκαναν σπίτι μου, πλέκοντας δίχτυα, διάβαζα εις επήκοον τεσσάρων-πέντε γυναικών που δούλευαν, τη Θυσία του Αβραάμ και τον Ερωτόκριτο. Ερχόμουνα έτσι σε επαφή μ' ένα λαϊκό πολιτισμό, ο οποίος ήταν πολύ υψηλός! Κι αλλού μας εξομολογείται, πως και τα παραμύθια της γιαγιάς του τα θυμόταν ακόμη, για να συμπληρώσει, πως ήρθε έτσι σε επαφή με ολόκληρο τον επανησιακό πολιτισμό.

Ίσως θεωρηθεί απλοϊκό επιχείρημα η αναφορά στις 4-5 γυναίκες στις οποίες διάβαζε Ερωτόκριτο στα νυχτέρια. Κι όμως δεν είναι. Γιατί υπήρχε

εκ βαθέων η προδιάθεση στο Λαό του νησιού του να δεχθεί την επίδραση της Κρητικής Λογοτεχνικής Σχολής, μια επίδραση που ευδοκίμησε πολύ στα Επτάνησα. Τα Επικολυρικά αυτά ποιήματα, μαζί με την Τραγωδία του Γεωργίου Χορτάτζη «Ερωφίλη» (1600) διαβάζονταν και προπαντός παίζονταν στα Ιόνια νησιά, όπου αγαπήθηκαν και είχαν μεγάλη επίδραση μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους το 1669. «Εκ των 11 γνωστών χειρογράφων του Κρητικού Θεάτρου, τα 8 είναι Επτανησιακά γράφει ο Σπ. Ευαγγελάτος (Το Θέατρο στην Κεφαλλονιά σελίς 26). Για τη Λευκάδα έχουμε την πληροφορία πως στα 1870 και 1900 παίχτηκε 2 φορές ο Ερωτόκριτος στο Μεγανήσι και αλλού. Στα άλλα νησιά παίζονταν ίσως συχνότερα. Και δεν είναι μόνον αυτές οι εκδηλώσεις επτανησιακού πολιτισμού, που δίκαια τον επικαλείται ο Ν. Σβορώνος: «Στην πλατεία της παραλίας, στο μποσκέτο, στον κήπο της Λευκάδας — γράφει — έπαιζε Μπετόβεν η Φιλαρμονική της Λευκάδας. Με όλα αυτά, συνεχίζει, θέλω να πω ότι έζησα σε ένα πολιτισμένο περιβάλλον, που βοήθησε τις κάποιες τάσεις μου προς τις πνευματικές μου αναζητήσεις».

— Φοβάμαι ότι θα ξεστράτιζα, αν επεκτεινόμουν περισσότερο σ' αυτά τα θέματα. Εν τούτοις θέλοντας να δώσω και το κλίμα το γενικότερο της εποχής των παιδικών χρόνων του Ν. Σβορώνου, επιτρέψτε μου να αναφερθώ σε γενικές γραμμές και στο Πολιτικό και Πολιτισμικό κλίμα που επικρατούσε στη Λευκάδα στα παιδικά και γυμνασιακά χρόνια του τιμώμενου συμπατριώτη μας.

Η γέννησή του συνέπεσε με τις παραμονές των Βαλκανικών Πολέμων, που το ξέσπασμά τους σε λίγο δόνησε την ατμόσφαιρα με πατριωτισμό και με τα κηρύγματα της μεγάλης Ιδέας. Κι ο ίδιος μας λέει: «Έζησα σε μια περίοδο κατ' εξοχήν πατριωτική», μα συγχρόνως και το πολιτικό κλίμα ήταν «διαιρεμένο». Οι δικοί του ήταν Βενιζελικοί, φανατικοί Βενιζελικοί. Ο πατέρας του είχε ενταχθεί στην «Άμυνα». Ήταν Αμυνίτης, εθελοντής. Οι αντίπαλοι ήταν με το Βασιλιά Κων/νο και ο διχασμός ήταν πλήρης. Βέβαια ο μικρός Σβορώνος χαμπάρι, λέει, δεν έπαιρνε απ' αυτά. Όμως κάτι στάλαζε μέσα του. Παράλληλα έχουμε και άλλα γεγονότα που δύσκολα θα τα έλεγε κανείς περιθωριακά. Στα 1912 π.χ. σε μια αίθουσα του Δημαρχείου Λευκάδας υπογράφηκε η ίδρυση του «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΛΕΥΚΑΔΑΣ» (Βλ. Π. Κουνιάκη «Η Λευκάς από των Αρχαιοτάτων χρόνων».. σελίς 94), ενός κέντρου που ξεκίνησε από τις διακηρύξεις του Ιθακισίου Κοινωνιολόγου Πλάτωνα Δρακούλη (1854-1934) καθηγητή των ελληνικών στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, και εκδότη των Ελληνόφωνων περιοδικών «Άρδην» και «Έρευνα», που κυκλοφορούσαν στην Ελλάδα. Το «Σοσιαλιστικό Κέντρο», που ήταν γενικότερα γνωστό ως «Πανεργατικό Κέντρο», αριθμούσε γύρω στα 700 μέλη, που συνήρχοντο στις αίθουσες του

Κέντρου και άκουγαν συχνά ομιλίες με θέματα θρησκευτικά, εργατικά, αλληλεγγύης κ.α. Οι συγκεντρώσεις γίνονταν στις αίθουσες του τότε «Δημοτικού Θεάτρου». Το 1914 στις τότε Δημοτικές εκλογές το Σοσιαλιστικό Κέντρο κατέβηκε με δικούς του συνδυασμούς και κέρδισε τις εκλογές με μεγάλη πλειοψηφία «και ο εργατικός θρίαμβος δια πρώτην φοράν εωρτάσθη στη Λευκάδα ενθουσιωδώς» γράφει ο χρονικογράφος Π. Κουνιάκης στο βιβλίο του «Η Λευκάς 1890-1936» σ. 79.

Σημειώνουμε επίσης ότι το Πανεργατικό Κέντρο ίδρυσε «Όμιλο Ερασιτεχνών» προς ψυχαγωγίαν του κοινού, επεσκεύασε το Δημοτικό Θέατρο και έδίδαξε εκεί έργα όπως η «Τόσκα», η «Εσμέ», η «Χριστίνα» του Ζαμπελίου κ.α. Τελικά κατηγορήθηκαν ορισμένα μέλη του ως αναρχικοί και άρχισε σιγά σιγά η συρρίκνωση και διάλυσή του. Ο Κουνιάκης, που ήταν και ο ίδιος από τους πρωτεργάτες του Σοσιαλιστικού Κέντρου, μας πληροφορεί ακόμη ότι οι Σοσιαλιστικές ιδέες ως το 1905 ήταν άγνωστες στη Λευκάδα και ότι «βραδύτερον εγένετο δημόσια εκδήλωσις των ιδεών τούτων υπό του Φιλοπροόδου Λευκαδίων Ηλία Γουριώτη, όστις, ως πρόεδρος σωματείου τινός, απήγγειλε τον πανηγυρικών της ιδρύσεώς του εν τη κεντρική πλατεία της πόλεως, βριθούσης κόσμου, καθ'ό το πρώτον ανέπτυξε τον Σοσιαλισμόν και εκαυτηρίασε τας περί αφεντάδων και αρχοντίας επικρατούσας αντιλήψεις υπό το πνεύμα της κοινωνικής καλύτερέσεως και προόδου» (Π.Κ. ό.π. σελ. 94).

Στα πολιτιστικά πράγματα θα μπορούσε κανείς αρκετά πάλι να αναφέρει. Λειτουργούσε ακόμη το «Δημοτικό Θέατρο», που καταστράφηκε γύρω στα 1923-1924 με την εγκατάσταση σ' αυτό προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Ερχόνταν και έπαιζαν εκεί Ιταλικοί κυρίως μελοδραματικοί θίασοι, αλλά και ερασιτέχνες ηθοποιοί έκαναν την εμφάνισή τους με διάφορα έργα εκεί και αλλού. Άνθιση παρατηρείται και στους ερασιτεχνικούς θιάσους των χωριών, αφού στα 1903 παίχτηκε στο Φρυά των Σφακιωτών η «Ίφιγένεια εν Αυλίδι». Στα 1925 γίνονται τα εγκαίνια της προτομής του Αρ. Βαλαωρίτη μεταξύ των υψηλών προσκεκλημένων ο Κωστής Παλαμάς και ο Άγγελος Σικελιανός. Ο Σβορώνος τότε ήταν 14 χρονών. Στα 1927, που ο Σβορώνος ήταν στην προτελευταία τάξη του Γυμνασίου, επισκέπτεται την πόλη μας με θίασο ο Αιμίλιος Βεάκης με το Λευκάδιο Τζαβαλά Καρούσο, το Λούη και τη Ρεζάν. Έπαιξαν Οιδίποδα Τύραννο. Ένα χρόνο αργότερα που ο Σβορώνος ήταν πρωτοετής φοιτητής, συγκροτείται στην πόλη ο «Όμιλος Ερασιτεχνών Λευκαδίων Νέων». Αλλά γιατί να προχωρήσουμε; εδώσαμε ένα διάγραμμα από το 1912 ως το 1928 για την κοινωνική πολιτική και πολιτιστική κατάσταση στη Λευκάδα. Χρόνια βασικά για το νεαρό τότε Νίκο Σβορώνο.

— Κι ερχόμαστε τώρα στα σχολικά του χρόνια, που πρέπει να ήταν: 4

στο Δημοτικό, 3 στο Σχολαρχείο και 4 στο Γυμνάσιο. Γι' αυτά τα χρόνια γενικά ο ίδιος μας λέει: «Μόλις άρχισα να «εκπολιτίζομαι» διάβαζα τα πάντα. Έχω διαβάσει ακόμη ολόκληρο τον Νατ Πίνκερτον και όλα τα αστυνομικοληστρικά μυθιστορήματα: Το «Λήσταρχος Κακαράπης και Νταβέλης» ήταν κάτω από τα θρανία μας, όταν μας έκαναν Γαλλικά. Σαν μαθητής ο Σβορώνος ήταν σε όλα καλός ή μάλλον άριστος. Όσο για την κατοπινή επίδοσή του στις Ιστορικές σπουδές, μας λέει πως, ενώ δεν υπήρξαν προσδιοριστικοί παράγοντες για την ενασχόλησή του αργότερα με την Ιστορία και ιδιαίτερα την οικονομική, εν τούτοις το μάθημα τον συγκινούσε ιδιαίτερα και μας φέρνει το εξής παράδειγμα: «Όταν μας δίδασκαν την τελευταία περίοδο του Ελληνισμού με την προσπάθεια του Ιουλιανού, μας εξήγησε ο καθηγητής μας καλά-στραβά τον περίφημο χρησμό, «*Είπατε τώ Βασιλεί χαμαί πέσε δαίδαλος ανλά, ουκέτι Φοίβος έχει καλύβιν, ού μάντιδα δάφνην, ου παγάν λαλέουσαν, απέσβετο και λάλον έδωρ*». Και τότε με πήραν τα κλάματα. Ήταν, καταλήγει, μια βιωματική συμμετοχή στην Ιστορία».

Η επίδοση στα μαθήματα του μαθητή Σβορώνου δεν ήταν μονομερής, ήταν εξίσου καλός σε όλα τα μαθήματα. Στα μαθηματικά για παράδειγμα ήταν ένας από τους καλλίτερους στο σχολείο του. «Ίσως ο καλλίτερος», συμπληρώνει ο ίδιος με τη γνωστή μετριοφροσύνη που τον διέκρινε σ' όλη του τη ζωή. Έτσι όλοι τον είχαν πως θα γίνει μαθηματικός. Κι όταν είδαν πως στράφηκε στη Φιλολογία απόρησαν. Η στάθμη και τότε του Γυμνασίου Λευκάδας, και ως προς τους μαθητές και ως προς τους καθηγητές, ήταν υψηλή. Και η παράδοση αυτή συνεχίζεται ως τις μέρες μας, αμείωτη θάλεγα. «Μάθαμε και Αρχαία και Λατινικά πολύ καλά που με ακολουθούν ως τα σήμερα», θα μας πεί. «Δεν τα έμαθα στο πανεπιστήμιο αλλά στο σχολείο μου».

Με ιδιαίτερη συγκίνηση θυμόταν πάντα, και το έλεγε, το φιλόλογο συμπατριώτη μας Δημοσθένη Κουνιάκη, που είχε ιδιαίτερη επίδοση και αγάπη στα Νέα Ελληνικά. Συχνά τους δίδασκε, λέει, και θέατρο και θυμάται την περίπτωση που έπαιξαν τον «Υψηλάντη» του Βασιλειάδη, όπου ο Νίκος Σβορώνος έκανε τον Υψηλάντη και ο Παναγής Λεκατσάς (συμμαθητής του και αργότερα γνωστός και διακεκριμένος επιστήμονας και μεταφραστής) τον Καποδίστρια. Η παράσταση έγινε στη «Λέσχη» της Κεντρικής Πλατείας. Τέλος για να δείξει κανείς, ως που έφθανε η προσπάθειά του η Θεατρολογική, αρκεί να αναφέρει πως, κάποτε με μια ομάδα συμμαθητών του, επιχείρησε να μεταφέρει από την καθαρεύουσα στη δημοτική έργα γνωστών λογοτεχνών μεταξύ των οποίων και του Βασιλειάδη. Απέτυχαν όμως γιατί ποτέ, φυσικά, η καθαρεύουσα δεν μπορεί να μεταφερθεί στη Δημοτική. Χάνει το θέλγητρό της που είναι η δική της αξία. Υποσιάζομαι πως εδώ η υποκίνηση θα προερχόνταν από τον Π. Λεκατσά, που, άπειρος τότε, δεν

είχε ούτε αυτός, ο μεταφραστής της Σαπφούς, κατανοήσει το σοβαρό αυτό ζήτημα.

Απ' όλα αυτά όμως βγαίνει το συμπέρασμα πως στα χρόνια εκείνα οι μαθητές αυτενεργούσαν, παρ' ότι, όπως ομολογείται, η δομή της Μ.Ε. ήταν συντηρητική και αυταρχική. Σήμερα αυτενεργούν; Ίσως λιγότερο από τότε, γιατί ούτε χρόνο έχουν, (φροντιστήρια Ελληνικά και ξενόγλωσσα, Μουσική, Χορός κ.λπ.) ούτε οι δέσμες των εξετάσεων τους αφήνουν χρόνο να αυτενεργήσουν, να κάμουν κάτι δικό τους. Και αυτό παρ' όλη την ποιοτική βελτίωση που επήλθε από απόψεως σχολικών βιβλίων και συστημάτων διδασκαλίας. Τους έμενε λοιπόν χρόνος και όσοι ήθελαν και μπορούσαν τον εκμεταλλεύονταν. Ο ίδιος ο Ν. Σβορώνος μας λέει πως είχε χρόνο και για άλλα διαβάσματα. «Διάβαζα, λέει, ό,τι έβρισκα, από τη Χαλιμά και τον Ιούλιο Βέρν μέχρι το Ντοστογιέφσκι και τον Ουγκώ» και επισημαίνει ότι διάβαζε με πάθος τη «διάπλαση των παιδων». Ήταν η πραγματική μας παιδεία γράφει. Εκείνο πάντως που θυμάται με πολλή αγάπη είναι δύο βιβλία του Δημοτικού Σχολείου, που κι εμείς ευτυχήσαμε να τα έχουμε αργότερα και τα θυμόμαστε με εξίσου μεγάλη αγάπη: «*Τα Ψηλά Βουνά*» του Παπαντωνίου στη Γ' Δημοτικού και το άλλο της Δ' «*Πρόας ο Νικίου*», σε μετάφραση του Παλαμά από τα γαλλικά. Και το τρίτο μεγάλο μάθημα Πολιτισμού (εκτός από τα δύο βιβλία) ήταν λέει, οι επιστολές του Ξενοπούλου με την υπογραφή «Σας ασπάζομαι Φαίδων».

Μια τέλος απ' τις σημαντικότερες προσπάθειες του Νίκου Σβορώνου και των συμμαθητών του ήταν η έκδοση του χειρογράφου Περιοδικού «Νέος δρόμος» 1926-1927, όταν ήταν στην προτελευταία τάξη του Γυμνασίου (Γ'). Έχω στα χαρτιά μου το 5ο τεύχος του «Ν. Δ.» και ένα του παράρτημα του ίδιου έτους. Το περιοδικό έβγαине 12σέλιδο (τουλάχιστον τόσες σελίδες έχει το τεύχος που έχω) και γραφόταν με ωραία καλλιγραφικά γράμματα με μελάνη χρώματος *αγιουλίσιον*. Το μέγεθός του ήταν μέγεθος λευκής συνηθισμένης κόλλας 0,20 X 0,30.

Αντιγράφουμε τα στοιχεία της πρώτης σελίδας.

Ν Ε Ο Σ Δ Ρ Ο Μ Ο Σ

Φύλλον 5ο τιμή δρχ. 3

Λευκάς Μάϊος 1927

Περιοδικό Γ' Τάξεως Γυμνασίου Λευκάδος (δεν αναγράφεται μόνο κάθε πότε έβγαине. Πιθανολογούμε ότι το περιοδικό ήταν μηνιαίο).

Επιτροπή: Ν. Σβορώνος - Σ. Κονδυλάτος - Χ. Κατηφόρης - Κ. Βλάχου - Α. Λουπέτη.

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Στην πρώτη σελίδα και ο πίνακας περιεχομένων. Όλοι οι συνεργάτες με ψευδώνυμο, εξαίρεση ο Νίκος Σβορώνος, που βάζει το πραγματικό του όνομα.

1) Του χωρισμού ο πόνος	Ιουστινιανός
2) Γκαίτε	Π. Ταφλαμπάς
3) Η Πόλη	Άγνωστος
4) Σκέψεις και γνωμικά	Ήφαιστος
5) Η Αμυγδαλιά	Νηρηίς
6) Πλάτωνος Κρίτων	Ν. Σβορώνος
7) Οι Βαθμοί	Άγνωστος
8) Ο Τάφος	Α.Λ
9) Τουρκικόν Έθιμον	Εύξεινος Πόντος
10) Αλήθειες και Ελπίδες	Η Επιτροπή

Εκτός απ' αυτά υπήρχαν και «συνέχειες εκ του προηγούμενου», όπως π.χ. ενός θεατρικού έργου με τίτλο «Οι βαθμοί» και «περιλήψεις των περιλειπομένων». Όλες οι συνεργασίες γράφονταν στη Δημοτική Γλώσσα. «Ήμouνα, μας λέει ο Σβορώνος, από τα πρώτα παιδιά της Εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης». Η απήχηση όμως του περιοδικού δεν ήταν η αναμενόμενη και η επιτροπή σημειώνει στην προτελευταία σελίδα: «Ευχαριστούμε με την καρδιά μας όσους μας υποστήριξαν. Η αλήθεια όμως πρέπει να λέγεται. Και αυτή είναι ότι δεν είχαμε την υποστήριξη που περιμέναμε σε ένα τέτοιο έργο, πρώτη φορά στο Γυμνάσιο συντελλούμενο, αδιαφορία συναντήσαμε αν μη και αποθάρρυνση, πράγμα που δεν περιμέναμε και λυπούμεθα. Μ' όλα ταύτα ημείς προχωρήσαμε εμπρός με την ιδέα πάντοτε μέσα μας κρυμμένη, ότι προσφέραμε προς τους συμμαθητές μας κάτι καλό και ωραίο, αρκετά συντελεστικόν στην εξάσκηση της εκφράσεως των ιδεών μας». Κι αυτή η τελευταία φράση τους «εξάσκηση της εκφράσεως των ιδεών μας» δείχνει ότι τα παιδιά εκείνα είχαν μια ωριμότητα γύρω από τη γλωσσική έκφραση και δεν είναι καθόλου περίεργο πως η γλωσσική έκφραση των ιδεών μας αποτελεί πρόβλημα και σήμερα στη Μέση Εκπαίδευση.

Ο «Νέος Δρόμος» είναι το πρώτο μαθητικό περιοδικό, έστω και χειρόγραφο, που βγήκε στη Λευκάδα. Το δεύτερο μαθητικό περιοδικό με τίτλο «Μαθητικός Κόσμος» κυκλοφόρησε έντυπο στα 1952-1954 με εκδότη τον αείμνηστο Αθανάσιο Τσιρίμπαση βιβλιοπώλη και δ/ντή τον ομιλούντα. Και είχε μporώ να πω πανελλήνια κυκλοφορία από την Κύπρο ως τη Μακεδονία και την Ήπειρο. Αλλά είχε κι αυτό βίον βραχύν. Παραθέτουμε τώρα δειγματοληπτικά και τιμητικά τη συνεργασία του Ν. Σβορώνου στο 5ο τεύχος του «Νέου Δρόμου» με τίτλο «Πλάτωνος Κρίτων».

«Με ευχαρίστησιν πολλήν το ποίημα συνεχίζω
του αγαπητού συμμαθητού κ. «Περιέργου»
Σωκράτη. Τα λόγια συ του κόσμου
όλα μην τα λογαριάζεις,
μα τα καλά μονάχα
να μάθεις να κοιτάζεις.
Μόνο 'κεινού που ξέρει
την γνώμη να προσέχεις.
Τας γνώμας δε των άλλων
στο νού σου να μην έχεις.
Κρίτων, 'Ω φίλε μου Σωκράτη,
μου λέει το μυαλό μου
γνώμη κοινού που ξέρει
να έχω οδηγό μου.

N. Σβορώνος

Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς 1927 η Επιτροπή έβγαλε ένα τετρασέλιδο παράρτημα του περιοδικού, όλο με ποιήματα και το δικαιολογεί ως εξής: «Ο οίστρος ο ποιητικός είχε καταλάβει τους συμμαθητές μας. Γι αυτό λοιπόν και εμείς βγάζουμε αυτό το παράρτημα και βάλαμε όσα εχώρεσε».

Δεν γνωρίζουμε τελικά, αν συνεχίστηκε και ως τότε σ' αυτή τη μορφή ο Νέος Δρόμος ή διακόπηκε και πότε. Στα 1930 όμως ο « Νέος Δρόμος » ξαναβγήκε έντυπος αυτή τη φορά 4σέλιδος και σε μικρό σχήμα. Από ένα φύλλο του (το μόνο σωζόμενο) αριθμ. 3 της 1ης Μαΐου 1930, δίνουμε τα στοιχεία του.

15ήμερο Μαθητικό Περιοδικό εκδιδόμενο υπό του Συνδέσμου Γυμνασίου Λευκάδος «Ο Προμηθεύς». Τιμή φύλλου δρχ. 1. Πρόεδρος του Προμηθεύς ήταν ο Γ. Καπελάκης. Μεταξύ δε των συνεργατών του συγκαταλεγόταν και ο μαθητής και μετέπειτα καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου Κ. Κούρτης, αν δεν κάνω λάθος. Από τον έντυπο «Ν.Δ.» παραθέτουμε ένα δείγμα από ανυπόγραφη σάτιρα.

Του Γυμνασίου Β' Τάξης
τηρεί απαρεγκλίτως
όλας τας διατάξεις.
Μόνον την ευταξία
την άφησε στα Αρχεία.
Μπαίνει με ησυχία,
πηδάει στα θρανία,

ένας χτυπάει τον άλλον
και αρχίζουνε τον μπάλλον
το διάλειμμα όταν γίνει
περνάει με γαλήνη
με σπάσιμο της κεφαλής
εν μέσω ταραχής.

Δεν ξέρουμε ούτε και για τον «Νέον Δρόμον» τον έντυπο μέχρι τότε κυκλοφόρησε, ένα φύλλο του μόνο, αυτό που σας ανέφερα, σώθηκε στο Αρχαιοφυλακείο Λευκάδος. Ο Ν. Σβορώνος από το Σεπτέμβρη του 1928 ήταν φοιτητής και πήρε στα 1933 το πτυχίο του. Τα άλλα είναι γνωστά. Τελειώνω μόνο με δύο γραμμές. Γύρω στα 1975-76, δεν θυμάμαι ακριβώς, του έστειλα μία φωτοτυπία του χειρογράφου «ΝΕΟΥ ΔΡΟΜΟΥ». Όταν συναντηθήκαμε στη Λευκάδα πολύ αργότερα η πρώτη του κουβέντα ήταν γι' αυτό. Το θυμήθηκε με πολλή συγκίνηση και μου είπε πως δάκρυσε μόλις το έλαβε στο Παρίσι φέρνοντας στο νού του τη Λευκάδα και τον τότε κόσμο της.

Στα 1984 με παρακάλεσε να στείλω μια φωτοτυπία του τεύχους που είχα στον κ. Κώστα Τσικνάκη στην Αθήνα, που επρόκειτο να εκδόσει μία εργασία σχετική με το «Νεανικό Τύπο». Πράγματι ο κ. Τσικνάκης στα 1986 εξέδωσε το βιβλίο «Ελληνικός Νεανικός Τύπος» 1915-1936 Αθήνα 1986, όπου υπάρχει εκεί και φωτοτυπία της πρώτης σελίδας του χειρογράφου «Νέου δρόμου».